

Ombudsman nangayog katin-awan, tindera mireklamo, LGU misusi pa

Padayun nga gisusi sa buhatan sa mayor sa Siaton ang mga papeles sa mga tindera sa tiyangge nga gustong mobag-o sa ilang mga permiso aron mapadayon ang ilang negsoyo.

Kini ang tubag sa lokal nga kagamhanan pinaagi sa sulat nga gipirmahan mismo ni Mayor Alberto Ator

ug Bise Mayor Teodorico Yap kabahin sa reklamo sa usa ka tindera nga giilang si Babylou Yap didto sa Ombudsman Visayas nga nangayo og katin-awan kon ngano nga wala gihatag ang ilang permiso.

Si Babylou Yap nga nagtinda og isda ug karne sa tiyangge sa Siaton mipadala og sulat didto sa Deputy

Ombudsman sa Visayas, si Paul Elmer M. Clemente niadtong Enero 29, 2016 labot sa gituohan nga dili pagtugot sa lokal nga kagamhanan sa pagbag-o sa ilang kontrata sa ilang pwesto sa tiyangge. Ang sulat ilang gipaagi kang Philip C. Camiguing, Acting Assistant Ombudsman. Kauban ni Babylou nga

gustong malamdagan mao sila si Grace Sumagaysay, David Navaro, Rubie Sugabo ug Eugenio Baid-id ug uban pang mga tindera sa tiyangge

Sa ilang sulat nga gipadala didto sa Ombudsman, miangkun si Babylou Yap nga gipadadan ang mga tindera og sulat **padayon sa panid 3**

4.8M estasyon sa PNP tukoron

Andam na ang luna nga tukoran sa bag-ong estasyon sa Siaton PNP nga balor og P4.8 milyones gikan sa nasudnong pondo. Kini mahimutang tupad sa korte likod sa munisipyo. Ang *ground breaking* o pagsugod sa pagtukod nahitabo niadtong Marso 22, 2016 sa alas 2:00 sa hapon.

Sumala ni PCI Alvin A. Futralan, Officer-in-charge sa estasyon, (Siaton MPS), “Ang tukoron nga bag-ong estasyon makapaikag gayod sa mga kapulisan sa Siaton; kini magsilbing simbolo sa mga pasalig nga mapatuman

ang maayong pagserbisyo ug hustisya.” Ang luna nga tukoran hinatag sa Siaton LGU.

Si Mayor Alberto G. Ator nagpasalamat sa mga bisita nga misalmot sa *ground breaking* ug sa mga opisina nga mitabang pagduso sa proyekto - ang opisina sa enhenyero, mga miyembro sa SB, DILG ug Siaton PNP.

Ang midaog sa *bidding* nga motukod sa dakbalay mao ang Vver Construction nga taga-Anhawan, Dauin, Negros Oriental.

Gipanalanganan ni

Misemento sa time capsule sila si Kag. Izra Singson, Mayor Alberto Ator, Kapt. Mercy Narvas (Brgy.3), ug Rev. Fr. Cassiano Salac sa pag-alalay usab nila ni Kag. Edgar Ragay, PSUPT Charles Vincent Tancinco, ug PO3 Ma. Admiravilla R. Kinilitan.

Rev. Fr. Cassiano O. Salac ang luna. Mitabong ang mga representante sa PNP sa rehiyon 18 nga sila si

PSSUPT Roberto T. Bahian, PSUPT Charles Vincent Tancinco ug PSUPT Roy T. Abella.

EDITORIAL**Tiyangge ug Politika**

Padayun nga gilantuggian ang kahimtang sa mga tindera sa tiyangge sa Siaton subay sa pagpadayun sa ilang mga negsoyo matag adlaw nga walay lisenya o permiso. Kini tungod kay padayun usab sila nga naghulat kun kanus-a aprobahan sa buhatan sa mayor ang pagbag-o sa ilang permiso.

Hinuon mipasalig ang buhatan sa mayor nga padayun usab sila nga nagsusi sa mga dokumento nga gilakip sa mga tindera labot sa ilang tuyo nga mobag-o sa ilang lisensya o permiso.

Apan mahuman na ang tulo ka bulan karong tuiga, unsa man gyud diay kadaghan ang mga aplikante nga tindera nga dugay man kaayo ang ang pag-aplay. Unsa man diay kabaga ang mga dokumento nga angayan nga susihon.

Niadto pang bulan sa Disyembre sa nakalabayng tuig nahuman o nihupas ang lisensya sa mga tindera. Gani giangkun sa buhatan sa mayor nga gilugwayan na kini.

Eleksyon na usab og dili malikayan nga mahatagan kini og bulok sa politika. Kapin sa bulan na lang mopili na usab ang katawhan kun kinsa alang kanila ang angayan nga sangunan sa renda sa pangagamhanan sa lungsod.

Ang usa ka kandidato pilion sa mga katawhan subay sa iyang maayong buhat, iyang katakos nga mangulo, iyang mga kasinatian, kahibalo, batasan ug uban pang hiyas nga mihulma kaniya aron siya mahimong usa ka lider ug angayan nga mangulo sa katawhan.

Dili na uso ang “no vote, ibot” o kun dili mobotar papahawaon. Nagmata na ang katawhan. Kini tungod kay sila man usab ang makaangkun sa kadaugan uban sa mga kandidato nga ilang pilion ug gituhuan nga angayan nga mangulo kanila.

Hinaut nga mahatagan na og kasulbaran ang kahimtang sa mga tindera sa tiyangge ug magpadayun na ang adlaw-adlaw nga negosyo nga walay bahid sa politika.

Hinaut usab nga ang buhatan sa mayor makahuman na sa pagrepaso sa mga dokumento ug mahatagan na og permiso ang mga tindera nga legal na nga monegosyo.

Ang kasulbaran sa maong problema magsilbi nga kadaugan sa tanan nga Siatanon.

Bukhad

Susan Monte de Ramos-Soldwisch

Jovito Salonga, Pilipino**Junio 22, 1920 - Marso 10, 2016**

“Ang labing maayong Presidente nga wala nato maangkon,” matud ni Theodore Te, tigpamaba sa Korte Suprema, duyog sa mga maayong tawo nga mibotar kang Sen. Jovito Salonga. (Apan si Fidel Ramos ang midaog niadtong piniliay sa 1992).

Hinuon, naangkon nato sa tanan niyang kinabuhi, ang maayo kaayong pagsirbe sa atong nasod isip Senador (katulo nga numero uno sa kada eleksyon). Banggiitan nga lider kontra Martial Law, dungganan si Jovito Salonga sa pagkamatarong, sulogoon nga gipauna kanunay ang kaayohan sa lungsod ug dili ang kaugalingon.

Naangol siya sa pagbomba sa Plaza Miranda sa 1971. Nabota ang usa ka mata, nabungol gamay, ug napungkol ang pipila ka tudlo. Gipriso siya sama kang Ninoy Aquino ug giitsa pwera og upat ka tuig. Apan nagkanunay ang iyang pagbandera sa demokratikong Pilipinas; nahimo siya nga inspirasyon sa tanan nga nakigbisog ug naglaum nga mawagtang ang mabangis nga Marcos ug Martial Law.

Tuod, nahitabo ang EDSA Rebolusyon. Dili sayon ang pagpahiuli kanato ngadto sa demokratikong katilingban. Isip Presidente sa Senado (1987-1991), si Salonga nangabaga, pinaagi sa mahait nga panghunahuna (Bar topnotcher, 1944; MA Harvard Law School; LI. D., Yale University) ug hugot nga pagsalig kanatong mga Pilipinhon, sa pagsilil sa bag-ong Bata kang Balaod. Siya ang nanguna, bisan og niuknol si Pres. Cory, sa pagpatapos sa “espesyal nga relasyon” sa Pilipinas ug USA, ug gisira ang mga dagkong base militar sa mga Amerikano dinhi. Importante kadto nga lakang sa atong pagkaindependyente nga nasod.

Kini ang mga importanteng balaod nga gipangunahan ni Salonga: Anti-Coup D’etat Law, State Scholarship Law, Magna Carta for Public School Teachers, Code of Conduct and Ethical Standards for Public Officials and Employees, ug ang Anti-Plunder Law.

Wala si Salonga mahisama sa ubang politiko nga nagmagikan sa pamilyang adunahan. Lima sila ka magsoong lalaki, anak og usa ka Pastor nga Protestante (UCCP). Sa bata pa, nakat-onan na nila ang pagka-importante sa tininuod nga trabaho ug sa pagtabang sa uban. Nagbaligya ang ilang inahan sa mga kinumpay niya nga sagbot gikan sa kahumaynan. Naninda si Jovito og *ice drop*; nagkalos usab para sa mga silingan.

Sa pagdawat niya sa Ramon Magsaysay Award sa 2007, gitubag ni Sen. Salonga ang kasagarang pangutana kon nganong matul-id siya nga politiko, nganong

*padayon sa panid 3***Kitang Lungsuranon**

Gimantala sa **KL Publishing**, Siaton, Neg. Or., Philippines,
Contact +63 927-144-5044 www.KitangSiatanon.com
 TIN: 420-321-172-000; Permit number: 13-0450

Publisher

Susan Monte de Ramos- Soldwisch

Editor-in-Chief

Melita “Bing” Aguilar

Copy Editor

Mirzah V. Rodriguez

Tigbalita / ManunulatGrace Arcellana
Eugene JamandronZephania Repollo
Judith Kirit

700 kapin mopapili sa NegOr

Mga 716 ka kandidato ang maglumba alang sa 277 ka luna sa umalabot nga piniliay sa Mayo 9 sa Negros Oriental. Alang sa pag-andam niini dungan sa nasudnong piniliay, ang Dioscesan Electoral Board (DEB) naghimo og sunod-sunod nga kampanya sa pagawhag sa mga botante sulod ug gawas sa mga eskwelahan, sa pagpirmag mga kasabotan alang sa kalinaw, pagbansay sa mga mobantay sa presinto, paghisgut-hisgut alang sa mga kandidato, ubp.

Ang pangulo sa DEB, si Msgr. Julius Heruela sa diocese sa Dumaguete miingon nga ang sunod-sunod nga mga kalihokan nagtinguha pagkab-ut sa *clean, honest, accurate, meaningful, and peaceful* (CHAMP) o limpiyo, matinuoron, tukma, makahuluganon, ug malinawon nga piniliay sa probinsya. Si Msgr. Heruela miingon nga ang kampanya pagtudlo sa botante nagtinguha pagpataas sa kaamgohan sa mga botante ug bisan sa mga kandidato mahitungod sa CHAMP.

Sa lungsod sa Siaton, ang mga kandidato pagkamayor mao sila si Alberto G. Ator (naglingkod nga mayor), Fritz Diaz, ug Teopisto L. Yap III. Sa pagka bise-mayor, Vincent Emil T. Arbolado ug Teodorico L. Yap, samtang ang mga kandidato sa pagka konsehal mao sila si Edgar K. Ragay, Steve K. Macahig, Izraelita C Singson, William E. Kirit, Judith G. Lagos, Donald D. Gadingan, Melvin M. Villa, Marcial J. Dingal, Arnulfo R. Bon, Thelma Q. Rapada, Rowel C. Gabo, Espirato P. Pileo, Miguel L. Dungog, Norberto E. Ragay, Reynaldo A. Darias, Genesa Q. Teng, Abednego P. Gerona, Charity T. Jereza, ug Richard E. Sun.

Ombudsman... gikan sa panid 1

nga ang ilang kontrata natapos na niadtong Hunyo 30, 2015 bisan og Disyembre 31, 2015 pa kini matapos.

Apan mitubag ang lokal nga kagamhanan sa Siaton nga adunay paglugway nga panahon nga gihatag maong kutob Disyembre 31, 2015 ang pagtapos sa kontrata ug hangtod karon padayon gihapon nga nagtinda si Baby Lou samtang dili pa ayohon o bag-ohon ang tiyangge.

Si BabyLou mipadayun pag-ingon nga kaniadto wala sila maglisod pagbag-o sa ilang kontrata apan tungod kay wala man sila mibotar sa naa sa gahum wala tugoti ang ilang pag-aplay.

Dugang ni BabyLou nga kompleto ang ilang mga papeles nga gihatag ngadto sa

mga opisina sa bise-mayor ug mayor.

Agig tubag sa sulat sa Ombudsman, si Mayor Ator ug Bise Mayor Yap mismo mitubag sa pag-ingon nga hangtod karon padayon pa ang paghikay sa mga dokumento nga gipasa sa buhatan sa mayor sa tanang mga nag-aplay o negosyante.

Sukwahi sa gisugyot sa sulat ni Baby Lou, ang tubag sa lokal nga kagamhanan nagkanayun nga wala gayod silay gidapigan sa politika. Matud nila nga hangtod karon, sugod sa Enero, *pending* pa gihapon o naghulat pa ang tanang aplikasyon alang sa estriktong pagsubli kung makapasar ba alang sa bag-ong kontrata.

Paghimamat sa mga Kandidato Gitakda

Ang Diocesan Electoral Board (DEB) nagtakda og sunod-sunod nga pakigpulong ug paghisgut-hisgut alang sa mga kandidato sa Negros Oriental sa Marso 29-Mayo 3 alang sa piniliay sa Mayo 9. Ang unang tigum gisugdan sa Marso 29 uban sa lima ka kandidato sa pagkagobernador ug bise-gobernador sa Negros Oriental.

Ang nangulo sa DEB nga si Rev. Msgr. Julius Perpetuo Heruela miingon nga ang pakigpulong ug hisgut-hisgut nagtinguha paghatag og higayon sa mga kandidato sa pagpresentar sa ilang katakos, plataforma o programa sa pangagamhanan nga walay pagdapig sa partido ug gawasnon o libre. Mohatag usab kinig higayon sa mga lokal nga kandidato ug lumulopyo paghisgut sa lainlaing hilisgutan o *issue* nga may kalabotan sa ilang komunidad. Ang tanang pakigpulong himoon sa studio sa Fil-Products cable TV6 sa alas 7:00 sa gabii nga isibya atol gayod sa paghitabo.

Ang ubang gitakdang petsa mao ang mosunod: Marso 31 alang sa mga kandidato pagkarepresentante sa una ug ikatulong distrito; Abril 5 alang sa pagkarepresentante sa ikaduhang distrito; Abril 7 alang sa kandidato pagkabokal

sa unang distrito; Abril 12 alang sa kandidato pagkabokal ikaduhang distrito; Abril 14, alang sa kandidato pagkabokal sa ikatulong distrito; Abril 19 alang sa kandidato pagkamayor ug bise-mayor sa Dumaguete; Abril 21 alang sa kandidato pagkamayor ug bise-mayor sa Sibulan; Abril 26, kandidato sa pagkamayor ug bise-mayor sa Valencia; Abril 28, kandidato pagkamayor ug bise-mayor sa Bais; ug Mayo 3, kandidato pagkamayor sa Tanjay City.

Kining paghisgut-hisgut nagtinguha pagpataas sa kaamgohan sa mga botante alang sa limpiyo, matinuoron, tukma, makahuluganon ug malinawon nga piniliay o *clean, honest, accurate, meaningful and peaceful elections* (CHAMP).

Ang DEB nag-awhag sa tanang kandidato sa pagtutok sa mga hilisgutan o *issue* ug sa interes sa katawhan pinaagi sa kampanya nga giniyahan sa plataforma ug sa paggamit sa media isip paagi sa pag-edukar.

Ang Comelec nag-awhag usab sa mga lider sa politika sa tanang pundok sa pagsunod sa demokratiko nga pamaagi ug pagsubay sa dalan sa kaalam ug kaligdong aron pagkab-ut sa matinuoron, hapsay, ug malinawon nga piniliay.

Bukhad... gikan sa panid 2

mapahiuna niya kanunay ang pagserbisyo. “Mao kini ang kalainan,” matud niya. “Wala nako gibulag ang akong pagkaKristohanon sa akong pagkapolitiko. Uban gayud kini sa akong pagsirbe sa katawhan.”

Mabuhi ka, Jovito

Salonga! Salamat sa imong pananglitan kon mag-unsang kami aron mahimo usab nga Pilipino sama kanimo!

Timan-i kon kinsa ang mga politiko nga nagpahimulos sa pwesto, ug kinsa ang tinuod nga nagsirbe, wala nagpadato bisan dili siya adunahan.

Salingkubong Gipasidunggan

Ang Oriental Negros Children's Advocacy Network (ONCAN) nangulo sa paghatag og sertipiko ug mga galamiton sa pag-eskwela sa unom ka hilit nga eskwelahan sa elementarya lakip ang Salingkubong Elementary School sa Siaton.

Kini subay sa pag-apil sa mga tunghaan sa Bayanihan Para sa Kabataan (BPK) nga kampanya alang sa kalikopan karong tuiga. Ang mga eskwelahan nga nakadawat sa ganti mao ang Calango Elementary School sa Zamboaguita, Julian Calibo Memorial School sa Tanjay City, Dobob Elementary School sa Valencia, Hagtu Elementary School sa Mabinay, Hunop Elementary School sa Pamplona, ug ang nasangpit nga tunghaan sa Siaton.

Ang ONCAN ug ang Philippine Army mibisita sa mga eskwelahan nga nagtudlo sa mga bata sa Grado 5 ug 6 sa kamahinungdanon sa paghigugma sa kalikopan ug mihagit kanila nga himoon ilang eskwelahan nga maamomahon sa kalikopan. Kini ubos sa "Children's Environmental Campaign" o kampanya sa kabataan alang sa kalikopan. Si Deputy Brigade Commander Col. Leopoldo Galon Jr sa 303rd Infantry Brigade miingon nga ang BPK nagpausbaw sa kampanya pagdala og mga serbisyo alang sa kabataan.

"Among gipadala among mga sundalo sa kabukiran aron makiglambigit sa may mga interes, mga magtutudlo, ginikanan, katilingban, mag-uuma, ug kabataan sa pagtabang sa kagamhanan ug pagdala sa mga ahensya ug NGOs o pribadong mga kapunongan sa pagbuhat sa BPK," matud ni Col. Galon.

Si Division Superintendent Lelanie Cabrera sa DepEd mipadayag sa iyang mensahi sa iyang kahimuot sa ONCAN ug sa Army sa pagdala sa kampanya didto sa labing layong dapit sa probinsya. Si Cabrera mihisgot sa Enhancement of Basic Education Act sa 2008 ug miingon nga kinahanglan ang lig-on nga pakigdugtong sa mga NGO, mga ahensya sa kagamhanan, ug tanang katawhan sa komunidad aron ang mga kabataan sa eskwelahan motubo sa tanang bahin sa ilang pagkatawo diha sa komunidad.

"Buot namo nga ang mga estudyante sa lagyong lugar mahibalo nga ang katawhan nagtagad kanila ug buot namo nga sila makiglambigit sa ubang katawhan sa katilingban," midugang si Cabrera.

Pagpalapad sa *geothermal* sa Talinis gireklamo

Ang mga grupo alang sa kalikopan sa Negros Oriental andam makighinabi kang Secretary Ramon Paje sa Department of Environment and Natural Resources (DENR) o departamento sa kalikopan ug natural nga kahinguhaan) sa Abril 6 mahitungod sa hilisgutan kalambigit sa proyekto sa *geothermal* sa Energy Development Corporation (EDC) nga gitoohang pagpanglapas sa kalikopan didto sa bukiran sa Talinis.

Ang mga grupo mipasaka og sumbong bag-o lang ngadto sa Central Office sa DENR sa pagbatok sa pagdugang sa EDC og dugang 60 megawatt sa *geothermal* ug sa ilang pagpanglapas sa kalikopan. "Kining bukira dili lang puluy-an sa lainlaing matang sa tanom ug

hayop nga lumad sa Talinis, apan nakita usab kini nga *watershed* o saluran sa tubig nga maghatag og tubig sa mga 15 ka munisipyo ug syudad sa habagatang Negros Oriental," miingon si Aidalyn Arabe, representante sa Save Mount Talinis Movement o kalihokan pagsalbar sa Talinis. "Ang Talinis mao ang nahibiling 1% nga natural nga lasang sa Negros Oriental, atong katapusang utlanan," midugang siya.

Si Atty Joel Obar sa National Union of People's Lawyers-Negros Oriental chapter miingon nga ilang giawhag ang DENR pagtabang og salbar sa katapusang nahibiling natural nga lasang sa probinsya. "Among gisang-at ang among hangyo o pag-apelar nga ilhong dili husto ang dili makiangayon o dili

PNP nangulo sa pulong-pulong

Gihimo ang mga pakigpulong didto sa Bonawon Elementary School, Brgy. Bonawon, Siaton niadtong Marso 15, 2016 sa alas 1:00 sa hapon. Si PO2 Erwin Tubat ug PO1 Lenie A. Maghanoy misaysay kabahin sa RA 9165 ug RA 9262 o Crime Prevention, Safety Tips ug Disaster Preparedness (paglikay sa krimen, mga giya sa pagkahilwas ug pagpangandam alang sa katalagman). Ang nagtrabaho sa mga bata o Children's Rights sa RA 7610. Samtang ang Philippine Army mihisgot sa pagpasiugda sa kalinaw o Peace Advocacy. Kalabot sa PNP P.A.T.R.O.L. Plan 2030 nga ilalom sa pagmando ni PCI Alvin Asonio Futralan, Officer-In-Charge ug PINSP Jovenal de la Peña Rado, Deputy,

Sa Palayuhan High School, Brgy Siit niadtong Marso 16 sa alas 4:00 sa hapon si PO2 Jingle T Palamos nagsaysay ngadto sa mga estudyante kabahin sa pagpakabana sa droga, sa pagdili sa Comelec sa paggamit og armas o pusil, pagpangandam alang sa katalagman, ug paglikay sa krimen ilalom gihapon kini sa PNP P.A.T.R.O.L. PLAN 2030.

demokratikong Public Hearing nga gihimo niadtong Marso 10, ang dili paghatag sa Environment Compliance Certificate o sertipiko sa pagtuman sa kalikopan, ug susihon ang pagputol sa 576 ka mga kahoy nga 100 ka tuig ang pangedaron diha sa bukid sa Talinis," miingon si Obar.

Ang bukid sa Talinis o Cuernos de Negros giila nga importanteng dapit nga dunay daghang matang sa kinabuhi o *key biodiversity area* (KBA) nga may 23,565 ka ektarya nga gilangkoban sa munisipyo sa San Jose, Sibulan, Dauin, Zamboanguita, Siaton, Sta. Catalina, Pamplona, Amlan ug Valencia.

"Ang pagpadako sa EDC sa *geothermal* sa bukid sa

Talinis usa ka ehemplo sa sayop nga pagsulbad sa pagkausab sa panahon o *climate change*. Kini nameligro sa atong mga *watershed*, natural nga kalasangan, ug kinabuhi ug panginabuhian sa katawhan. Among giawhag ang DENR sa pagsusi sa mga panghitabo aron matino ang mga mulo nga gipahayag," miingon si Zeph Repollo sa 350.org Pilipinas.

Ang mga grupo sa kalikopan nag-awhag kang Sec. Paje nga dili mohatag sa ECC ngadto sa gisugyot nga proyekto sa EDC sa pag-ugmad sa 5,163 ektarya nga kalasangan ug sa pagduyog kanila sa pagpanalipod sa katungod nga naa sa batakang balaod alang sa usa ka balanse ug himsog nga kalikopan. (PIA)